960906-3

Husserl kritizuje zejména novodobé vědy v tom, že tzv. skutečnost konstruují resp. že za opravdovou skutečnost (věci samy) podstrkují náhražky v podobě myšlenkových modelů, kostrukcí. Podobně u Rádla v Útěše najdeme kritiku tzv. konstruovaných pojmů. Chyba, skrývající se v obojí kritice, spočívá v tom, že se zaměřuje proti konstrukcím vůbec a nechává nerozlišenu konkrétní povahu oné metody konstrukcí. Pojmové myšlení (jako řecký vynález) je od samého počátku spjato s „metodou myšlenkových konstrukcí“, neboť pojmovost je nemožná a nemyslitelná bez ustavení vždy určitého intencionálního předmětu k příslušnému určitému pojmu. Chyba nespočívá v konstituci intencionálního objektu vůbec, nýbrž v tom, že je konstruován jakožto objekt, jakožto předmět. Bez myšlenkových modelů a tedy bez jejich konstruování se napříště už neobejdeme, ale musíme se naučit konstituovat resp. konstruovat myšlenkové modely, které nebudou napodobovat geometrické útvary, nehybné, mimočasové (a mimodějinné), nýbrž modely, kterým bude vlastní pohyb, změna, proměna. To má (a bude mít) jistě své nesnáze, protože mimořádnost vynálezu pojmů a pojmovosti spočívala právě v tom, že bylo jejich pomocí možno se vztáhnout vždy k „témuž“ (např. ke kružnici, čtverci nebo rovnostrannému trojúhleníku). Nyní se zpočátku bude zdát, že tato možnost vztáhnout se k témuž bude ohrožena, jestliže připustíme, aby se intencionální „předmět“ (jakožto konstrukce) proměňoval, aby se „děl“. Právě zde se ukáže mez řecké pojmovosti dokonce i v případě jediného myslitele před Sókratem, který zpochybňoval neměnnost zdůrazňováním všeobecné proměnlivosti (PANTA R^{h}EI); v kulturní paměti se zachoval jiný jeho slavný výrok, že nelze vstoupit do téže řeky. Zde musíme vidět zásadní rozdíl mezi řekou (tj. nebrat řeku bezstarostně jako širokou metaforu) a třeba životem organismu: řeka není žádným skutečným celkem, je držena jakž takž pohromadě pouze svými břehy (tedy okolní krajinou, kterou ovšem svým tokem a jeho erozivními účinky také proměňuje), zatímco organismus celkem je. Z toho vyplývá, že sice dáme Hérakleitovi za pravdu, že nelze – přesně vzato - dvakrát vstoupit do téže řeky, ale naproti tomu je možno nejen dvakrát, ale mnohokrát potkat druhého člověka: nebude to vždycky „jiný“ člověk, ale bude to „týž“ člověk, i když garantem jeho identity nebude (a nemůže být) nic neměnného.

(Písek, 960906-3.)